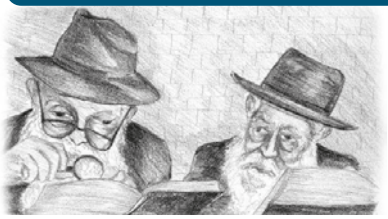
כשם שפרצופיהם שונים כך דעותיהם שונות

בסודשיח

בס"ד ■ יום רביעי ■ פרשת ויקרא ■ כ"ט אדר ה'תשפ"ג ■ 22.03.2023 ■ גליון מס' 727

כל מאמץ בענייני תורה ומצוות, אף שהוא חובה בפני עצמו, מרחיב את הצינורות לקבלת ברכות ה' לכל אחד ואחד מבני המשפחה.
הרבי מלובביץ'.

החודש הראשון שלנו

/ הרב יוסף גערליצקי - רב מרכז תל אביב
ושליח הרבי מליובאוויטש לתל אביב-יפו

היום אנו מציינים את ראש חודש ניסן, חודש בו נחגוג את חג הגאולה - יציאת עם ישראל ממצרים לפני שלושת אלפים שלוש מאות שלושים וחמש שנה.

על הפסוק: "החודש הזה לכם ראש חודשים ראשון הוא לכם לחודשי השנה" (שמות י"ב, ב') אומר המדרש, "משבחר הקב"ה בעולמו קבע בו ראשי חודשים ושנים, ומשבחר ביעקב ובניו קבע בו ראש חודש של גאולה".

פירוש הדברים: בבריאת העולם נקבע חודש תשרי כראש החודשים, ומשבחר ביעקב ובניו קבע להם חודש של גאולה שהוא חודש ניסן, שהוא יהיה החודש הראשון. כך שאצל עם ישראל חודש ניסן הוא הראשון וחודש תשרי הופך להיות החודש השביעי.

מהו בעצם ההבדל בין חודש ניסן לחודש תשרי? תשרי מסמל את בריאת העולם - הנהגה בדרך הטבע של העולם. ניסן מסמל את ההנהגה שלמעלה מן הטבע, כשמו כן הוא: ניסן מלשון ניסים ונפלאות, הנהגה ניסית בעולם למעלה מן הטבע.

בתלמוד (ר"ה י', ב') מופיע דיון בנוגע לבריאת העולם: "תניא רבי אליעזר אומר בתשרי נברא העולם... רבי יהושע אומר בניסן נברא העולם". בהמשך הדיון, מוכיחים רבי אליעזר ורבי יהושע כל אחד את גרסתו בראיות מן התורה שדעתו צודקת.

הרבי מליובאוויטש (שביום י"א ניסן השנה, נחגוג את יום הולדתו ה-121) מסביר שאמנם אלו אמירות שונות, אך אין בכך ממש מחלוקת, משום שרבי אליעזר מתייחס ומדבר על בריאת העולם בהתאם לטבע כפי שנברא במעשה בפועל, ורבי יהושע מתייחס לבריאת העולם בדרך של ניסים ונפלאות כפי שנברא במחשבה.

כלומר: ישנו עולם שנברא בהתאם לטבע כ'שבחר הקב"ה בעולמו' שאז אכן תשרי היה החודש הראשון, משום שחודש תשרי קשור עם הטבע, עם העולם והבריאה הכללית. לעומת זאת, חודש ניסן קשור במיוחד לעם ישראל 'משבחר ביעקב ובניו קבע להם ראש חודש של גאולה' עולם שהוא למעלה מגדרי הטבע - עולם של ניסי ניסים.

על כך אומר הנביא (ירמיה י', ב'): "כה אמר ה' אל דרך הגויים אל תלמדו וממאורות השמים אל תחתו כי יחתו הגוים מהמה", עם ישראל לא חי ולא מתנהל בהתאם לגדרי הטבע 'מאותות השמים אל תחתו'. כל ההיסטוריה של עם ישראל במשך אלפי שנים מלמדת, שעם ישראל חי וקיים למעלה מהטבע. עם כל הצרות והסבל שעם ישראל עבר (מגירוש ספרד עד לשואה ועוד, 'ולא תקום פעמיים צרה') עם ישראל חי וקיים, בעת שעמים אחרים שלא עברו צרות, נכחדו ולא נשאר מהם שריד ופליט.

עניין זה שלמעלה מהטבע, מתחיל כבר בלידת יצחק אבינו שלידתו הייתה שלא בדרך הטבע על אף ש'אברהם ושרה זקנים באים בימים', וכך נמשך הנס במשך כל הדורות כולל ימינו אלה שראינו ניסים ונפלאות במלחמות ישראל, שבכוחו של בורא עולם ומנהיגו, כבשה אחת ניצחה את שבעים הזאבים. זאת משום שכאמור לעיל, כשבחר הקב"ה ביעקב ובניו (=בעם ישראל) קבע דרך חדשה שחודש ניסן - המסמל ניסים כנ"ל, הפך להיות החודש הראשון לחודשי השנה

תורה מלשון הוראה ועל כן כאשר מגיע חודש ניסן, על כל אחד ואחת מאתנו להפנים את המסר של חודש ניסן - שעם ישראל לא נתון תחת שליטת הטבע, וכל יהודי הוא נצר מטעי מעשה ידי להתפאר, שהקב"ה בעצמו מתפאר בו. ובוודאי שזה גם מחייב אותנו, כל יהודי באשר הוא, להתנהג לפי רצונו של

עוד בעיתון

ניתן לעבור לכתבה הרצויה ע"י לחיצה על שמה.

המטרה והאמצעים
ספר ויקרא נקרא בפי חז"ל "תורת כהנים" ועם זאת מוצאים אנו בספר...
המשך בעמ' 2

אש על המזבח
כאשר התורה מתארת את דרך הקרבת הקורבן על המזבח, היא...
המשך בעמ' 3

שו"ת חורף
ברכת האילנות
האם ניתן לברך ברכת האילנות בשבת קודש? ומה חשיבותה?...
המשך בעמ' 4

סיפור לשבת
"מגן על השכונה כולה"
סיפר הגה"צ רבי גמליאל רבינוביץ שליט"א: בשכונתנו 'זכרון משה' פה...
המשך בעמ' 5

שביבים
■ זכור לטוב
■ חטא המקטרת
■ מעלת ימי ניסן
■ חסין אש
■ "ואנו איננו נוהגים"
■ המלחמה הנכונה לשמירת שבת
המשך בעמ' 6

באותה מידה שהאדם מתקרב לה', כן ה' מקרב את האדם אליו
"אדם כי יקריב מכם" מבאר רבינו אור החיים הקדוש ע"ד הרמז, שראה...
המשך בעמ' 8

מצות תימן
הנוסע הרב יעקב ספיר שהה בתימן בשנת תרי"ט (1859). הרב ספיר כתב...
המשך בעמ' 8

הקב"ה ולהוסיף במצוות ומעשים טובים, כגון: הנחת תפילין, שמירת שבת, כשרות האכילה ושתיה, חינוך הילדים על טהרת הקודש וטהרת המשפחה.

הנני לאחל לכל עם ישראל ברכת 'חג הפסח כשר ושמח' ושנזכה לצאת מגולה לגאולה אמיתית ושלימה, ע"י משיח צדקנו שיבוא ויגאלנו מיד ממש.

המטרה והאמצעים

/ הרב יעקב הלוי פילבר

ספר ויקרא נקרא בפי חז"ל "תורת כהנים" ועם זאת מוצאים אנו בספר ענינים אחרים שאינם לכאורה שייכים לעבודת הכהנים כמו בסוף הפרשה הראשונה. פרשת ויקרא המסתיימת בחטא הגזל והשבת הגזילה, ומיד לאחריה בפתיחת פרשת צו כותבת התורה על תורת קרבן העולה, על הסמיכות הזו בין הפרשיות אמרו במדרש (תנחומא צו ב): "אמר הקב"ה קיימו מה שכתוב למעלה מן הענין (פרשת הגזל) ואח"כ 'זאת תורת העולה' - למה? 'כי אני ה' אוהב משפט שונא גזל בעולה' (ישעיה סא ח), אפילו בעולה, מה כתוב למעלה מן העניין? 'והיה כי יחטא ואשם והשיב את הגזילה אשר גזל' ואח"כ 'זאת תורת העולה', אם בקשת להקריב קורבן לא תגזול לאדם כלום, למה? 'כי אני ה' אוהב משפט שונא גזל בעולה'. ואימתי אתה מעלה עולה ואני מקבלה? כשתנקה כפיך מן הגזל. אמר דוד (תהלים כד ג): 'מי יעלה בהר ה' ומי יקום במקום קדשו? נקי כפים ובר לבב', ומתחילת הקרבנות אתה למד: 'דבר אל בני ישראל ואמרת אליהם: אדם כי יקריב מכם קרבן' למה נאמר 'אדם'? אלא אמר הקב"ה: כשתהא מקריב לפני תהא כאדם הראשון, שלא היה גוזל מאחרים, שהוא היה יחידי בעולם, כך אתה לא תהא גוזל מן הבריות, למה? 'כי אני ה' אוהב משפט, שונא גזל בעולה'". שנאת גזל בעולה בפשוטה היא כאשר הגזלן מביא את הבהמה הגזולה עצמה כקרבן (עיין מסכת סוכה ל' א') המצווה הבאה בעבירה במקרה הזה הוא שהאדם מקיים את המצווה בעבירה עצמה, ובמקרה כזה בוודאי שאין הקרבן מתקבל. מוסיף עליו המדרש (תנחומא שם יב) שהקב"ה אינו מקבל את הקרבן והוא שנאוי לפניו גם כאשר אין הגזלן מקריב את הגזילה עצמה, ועם זאת הוא קושר את הקרבן לגזל, כמו שמובא שם: "אמר הקב"ה: לא יאמר האדם הריני גוזל וחומס ומביא עולה ומכפר לי, ואם רוצה שאקבל העולה ישיב הגזל לבעליה ואח"כ אם יעלה עולה עליה אקבלנה". ואילו במדרש הראשון שהבאנו שם שנאת הגזל בעולה היא רחבה יותר, שהיא גם כשאין הגזלן קושר את הגזילה לקרבן, אלא שאין הוא מחזיר את הגזילה אלא משאירה בידו, וכיון שהגזלן לא התנקה מהגזל על כן קרבנו שנאוי הוא לפני מי שאמר והיה העולם.

במסכת ב"ק (ס' ב') מובא שאסור להציל עצמו אפילו מסכנת נפשות בממון חבירו, ועל כך שואל בצדק הרא"ש: הרי אין לך דבר העומד בפני פיקוח נפש? ותשובתו היא: שאסור להציל עצמו אם אין דעתו לשלם, אבל אם בדעתו לשלם אין איסור בדבר. עד כדי כך חמור עוון גזל שאין שום מטרה מקדשת את האמצעים שאפילו פיקוח נפש אינו דוחה אותו, על אחת כמה וכמה שמטרות פחותות מפיקוח נפש שאינה מקדשת את האמצעים. +מה שהמטרה אינה מקדשת את האמצעים אינה רק שהמטרה היא לתועלתו האישית של האדם, כמו הקרבת הקורבן או הצלת עצמו. כשהקהיל משה את בני ישראל להביא תרומה להקמת המשכן כותב רש"י: "ויקהל משה - למחרת יום הכיפורים" וגם בפרשת יתרו כל הפסוק: "ויהי ממחרת וישב משה לשפוט את העם" כותב רש"י: "ממחרת יום הכיפורים" וכותב על כך ה"כלי יקר" ששני הדברים, עריכת המשפטים שבין אדם לחברו וקבלת הנדבות להקמת המשכן - נעשו באותו היום. כי רצה משה להבטיח בכך שבכסף ובזהב שנועדו להקמת המשכן לא ימצא שמץ של גזל, שלא יהיה אדם תורם דבר שאינו שלו, לפיכך הכריז תחילה: "מי בעל דברים יגש אלי", שתחילה יביאו אליו את כל התביעות שיש לאדם על חברו ורק לאחר שיתקיים הדין וכל אחד יוציא מידיו את הממון שאינו שלו, רק אז - ובו ביום, כל עוד היה הכסף מצוי אצלם - התחיל לאסוף את התרומות להקמת המשכן. רואים אנו מכאן שגם להקמת מפעלים לא של יחיד אלא של כלל הציבור אין להשתמש בכספים שאינם כשרים, כי שום מטרה אינה מקדשת את האמצעים.

מקרה דומה לזה מופיע בקובץ "בית יצחק" (עמ' 31) היוצא לאור ע"י הישיבה אוניברסיטה בניו יורק בו מספר הרב צבי הרשל שכטר על רבו הרב יוסף דב סולוביצ'יק שנשאל מאחד הארגונים הפועלים בענייני קירוב רחוקים שרצו לשכור בן-תורה למשרה מסוימת ולא יכלו לשלם לו כדבעי, מחסרון כספים, ופלפלו באפשרות של תשלומי השכירות באופן בלתי רשמי, כדי שהלה לא יצטרך לשלם מסים לממשלה, וממלא ירוויח יותר, ובאם לא יעשו כזה, היה כל המינוי עומד ליפול, וכל המבצע עומד להתמוטט, ושאלו מרבנו לחוות את דעתו בנידון. וענה רבנו שאסור לגזול מהמשלה אפילו במקום מצוה כהאי גוונא, ועדיף טפי שלא להתעסק בענייני קירוב מאשר לעבור על חוק הממשלה. וגם כאן אפילו תלמוד תורה שהוא כנגד כולם, אין לקיימו בדרכים לא כשרות ובוודאי לא בדרכי עושק וגזל.

אש על המזבח

/ הרב איתמר הרשקו

לע"נ א"מ, רות ב"ר חיים יהודה ע"ה

כאשר התורה מתארת את דרך הקרבת הקורבן על המזבח, היא מדגישה את עניין האש שבה. ולכן הכהנים תחילה צריכה לתת אש על המזבח, להביא עצים ולשים על האש. ולבסוף לשים את נתחי הקורבן, על העצים אשר על האש[1]. ואם הם עשו כן, אזי יש נחת רוח מהאש שהועלתה לרצון לפני ה'[2].

הכהנים נדרשים להביא את האש על המזבח, למרות שהאש ירדה כבר מהשמים - שכך הם סדר הדברים[3]. לעולם עלינו לפעול עם א-ל, ולהשלים את המוטל עלינו. ולכן בכל יום היו מוסיפים שני גזרי עצים שניתנו על המזבח, בשעת בין הערביים.

ומעל לעצים והאש באים נתחי הקורבן, ועולים לרצון לפני אדון כל. ואף אם הם פוקעים ועפים מחוץ למזבח, על הכהנים להשיבם לאש אשר על המזבח. אך אין זאת אלא עד לחצות הלילה בלבד, שלאחר מכן אין צורך עוד להשיבם לראש המזבח[4].

את האש אשר על המזבח יש לשמור שתהיה שם תמיד, ואף נאסר על הכהנים לגרום לכיבויה ואפילו החלקי[5]. וממנה היו מדליקים את המנורה בכל יום, ומביאים אותה בכך להיות דולקת תמיד[6].

ולכן השוו חז"ל את אש התמיד שבבית המקדש, לאש התורה הבוערת בקרבו של כל תלמיד חכם. וכל החפץ לזכות לעשות נחת רוח לפניו יתברך, ידאג לרווחת תלמידי החכמים שבדור. ובדבר הזה גם יזכה שיתהפך מזלו, מעניות לעשירות[7]. ממש כשם שפעלה הקטרת הקטורת עם בני אהרון הכהנים, שהתעשרו ממנה[8].

ומעל הכל באה האש לגונן ולחופף עלינו, מכל נזק או צרה. שהקורבנות הם ככפרה על נפשנו. ותחת מה שנעשה עם הקורבן, מתכפר לנו בכל מעשה ומעשה. כדוגמת תפילת אברהם, על מעשי הקרבת האיל תחת יצחק בנו[9].

ולכן כאשר היה משה בהר סיני, הראה לו הקב"ה את מעשה מזבח העולה[10]. כדרך שהראה לו את מעשה המנורה[11], מעשי המשכן כולו[12] ומעשה הקמת המשכן[13]. שבכל אחד מהם התקשה משה, עד שהראה לו הקב"ה מעשיהם בפועל[14].

אך בעוד ניתן להבין את הקושי שיש בעשיית המנורה כמקשה אחת, או בהקמת המשכן הכבד[15]. אין לכאורה קושי מיוחד בעשיית ארבע לוחות עץ חלולים, ומילואם בעפר. אלא הקושי כאן היה רוחני. שכן הראה הקב"ה למשה את מעשה הקורבנות אשר על המזבח הגדול, כשמיכאל השר הגדול מקריב כבשים של אש עליו. ואותם כבשים של אש, אלו נשמות הצדיקים[16]. ועליהם אנו מתפללים בכל יום - ואשי ישראל ותפילתם, שלא נזדקק לאותם כבשים של אש.

ולכן הראה הקב"ה למשה את מזבח האדמה אשר בארץ, שיבוא ויכפר על העם בכל דור. וכמעשה משה עלינו להשתדל לעשות בכל זמן ועת, בהקמת המקדש בתוכנו.

וכאשר אנו שמים את לבנו על כך, אזי בין אם נביא אש גדולה להקרבת הבהמות, או אש קטנה יותר לעופות או למנחות - יעלו ויתקבלו כולם ברצון. ובלבד שנכוון את ליבנו, לאבינו שבשמים[17].

והאש שירדה מהשמים, תגן על יושבי ירושלים והארץ הזאת[18]. וכל הגויים יראו ויכירו בגדולתם של ישראל, כשהמקדש בתוכנו ממש[19].

1 - ונתנו בני אהרן הכהן אש על המזבח וערכו עצים על האש. וערכו בני אהרן הכהנים את הנתחים את הראש ואת הפדר על העצים אשר על האש אשר על המזבח - ויקרא א, ז- ח

2 - **אשה** כשישחטנו יהא שוחטו לשם האש וכל אשה ל' אש פושיי"ר בלע"ז. ניחוח נחת רוח לפני שאמרתי ונעשה רצוני - רש"י שם, ט

3 - **ונתנו אש** (חולין פא) אע"פ שהאש יורדת מן השמים מצוה להביא מן ההדיוט - שם, ז

4 - אברים שפקעו מעל גבי המזבח קודם חצות יחזיר ומועלין בהן לאחר חצות לא יחזיר ואין מועלין בהן - יומא, כ.

5 - **לא תכבה** המכבה אש על המזבח עובר בשני לאוין - רש"י ויקרא ו, ו

6 - **אש תמיד** (יומא מד, א) אש שנא' בה תמיד היא שמדליקין בה את הנרות שנא' בה שמות כז להעלות נר תמיד אף היא מעל המזבח החיצון תוקד - שם

7 - כי אורך ימים ושנות חיים ושלום יוסיפו לך וכי יש שנים של חיים ויש שנים שאינן של חיים אמר רבי אלעזר אלו שנותיו של אדם המתהפכות עליו מרעה לטובה (משלי ח, ד) אליכם אישים אקרא אמר רבי ברכיה אלו תלמידי חכמים שדומין לנשים ועושין גבורה כאנשים ואמר רבי ברכיה הרוצה לנסך יין על גבי המזבח ימלא גרונם של תלמידי חכמים יין שנאמר אליכם אישים אקרא - יומא, עא.

8 - ולפי שכל כהן המקטיר קטורת היה מתעשר ומתברך בשבילה לפיכך לא היו מניחין לשנות בה אדם, כדי שיהיו הכל מתעשרים ומתברכים בה - ברטנורא יומא ב, ד

9 - וילך אברהם ויקח את האיל ויעלהו לעולה תחת בנו אמר לפניו רבונו של עולם הוי רואה דמו של איל זה כאלו דמו של יצחק בני קרב כהדא דתנינא הרי זו תחת זו הרי זו חלופי זו הרי זו תמורה - ילקו"ש בראשית, קא

10 - נבוב לחת תעשה אתו כאשר **הראה** אתך בהר כן יעשו - שמות כז, ח

11 - וראה ועשה בתבניתם אשר אתה **מראה** בהר - שם כה, מ

12 - ככל אשר אני **מראה** אותך את תבנית המשכן ואת תבנית כל כליו וכן תעשו - שם, ט

13 - והקמת את המשכן כמשפטו אשר **הראית** בהר - שם כו, ל

14 - **וראה ועשה** ראה כאן בהר תבנית שאני מראה אותך מגיד שנתקשה משה במעשה המנורה עד שהראה לו הקב"ה מנורה של אש - רש"י שמות כה, מ

15 - **ויביאו את המשכן וגו'** שלא היו יכולין להקימו. ולפי שלא עשה משה שום מלאכה במשכן הניח לו הקדוש ברוך הוא הקמתו שלא היה יכול להקימו שום אדם מחמת כובד הקרשים שאין כח באדם לזקפן, ומשה העמידו. אמר משה לפני הקדוש ברוך הוא איך אפשר הקמתו על ידי אדם, אמר לו עסוק אתה בידך נראה כמקימו והוא נזקף וקם מאליו. וזהו שנאמר 'הוקם המשכן' הוקם מאליו, מדרש רבי תנחומא - שם לט, לג

16 - **ומיכאל שר הגדול** עומד ומקריב עליו קרבן. מדרשות חלוקין יש מי שאומר נשמותיהן של צדיקים ויש מי שאומר כבשים של אש והיינו דאמרינן בשמונה עשרה בעבודה ואשי ישראל ותפלתם מהרה באהבה תקבל ברצון ויש אומרים דקאי אדלעיל והשב את העבודה לדביר ביתך ואשי ישראל - תוס' מנחות, קי.

17 - נאמר בעולת בהמה (ויקרא א, ט) **אשה** ריח ניחוח ובעולת עוף (ויקרא א, ט) **אשה ריח ניחוח** ובמנחה (ויקרא ב, ב) **אשה ריח ניחוח**, לומר לך אחד המרבה ואחד הממעיט ובלבד שיכוין לבו לשמים - מנחות, קי.

18 - ואני אהיה לה נאם ה' חומת אש סביב ולכבוד אהיה בתוכה - זכריה ב, ט

19 - וכבר בארתי (יחזקאל ל"ז כ"ז כ"ח) במש"ש "והיה משכני עליהם בהיות מקדשי בתוכם", שעקר המקדש יהיה עליהם, מקיף אותם כמו בעולם הגדול והם יהיו המרכבה לשכינה, ומה שיהיה המקדש בתוכם הוא רק כדי שידעו הגוים, כמש"ש וידעו הגוים כי אני ה' מקדש את ישראל בהיות מקדשי בתוכם, ועז"א ולכבוד אהיה בתוכה שזה יהיה רק להגדיל כבוד ישראל - מלבי"ם, שם

שו"ת חורף

הרב שבתי יגל / הכולל הקהילתי רעננה

ברכת האילנות

שאלה: האם ניתן לברך ברכת האילנות בשבת קודש?

וכן האם אפשר להסביר מהי החשיבות של ברכת האילנות, הרי לכאורה היא עוד ברכה מסדרה של כמה וכמה ברכות הראייה, ומה נשתנה ברכה זו מכל הברכות האחרות שרבים מדקדקים לברכה?

תשובה: נראה שברכה זו שני רבדים יש בה, הרובד הבסיסי הוא הרובד ההלכתי, והוא לברך בימי ניסן ברכה זו כשרואה את לבלוב האילנות, אם משום שמחת הלב, כדוגמת ברכת 'שהחיינו' כשאוכלים פרי חדש, אם משום התחדשות הבריאה, כדוגמת ברכת הלבנה בכל חודש כשהלבנה מתחדשת[א].

אמנם מצינו בברכה זו רובד נוסף, והוא שעל פי הקבלה, יש בכוחה של ברכה זו להעלות ניצוצות של קדושה מנשמות הצדיקים הנמצאות בימים אלו בצמרות העצים.

ולכן מצינו בהקשר לברכה זו כמה וכמה מחלוקות בין פוסקי ההלכה לבין המקובלים, ואפרט אותם:

א. האם ניתן לברך ברכה זו אך ורק בחודש ניסן, או שגם בחודש אדר ואייר אם יש אז לבלוב?

רובם ככולם של פוסקי ההלכה פסקו שניתן לברך ברכה זו גם לפני או אחרי חודש ניסן ובתנאי שיש לבלוב באילנות, אולם המקובלים כתבו שזמנה דווקא בחודש ניסן, כי כנראה רק אז הזמן שהנשמות נמצאים בצמרות העצים[ב].

ב. האם צריך לצאת מחוץ לעיר כדי לברך ברכה זו, או ניתן לברכה גם בתוך העיר?

בקרב פוסקי ההלכה לא מצאנו חיוב לצאת מחוץ לעיר כדי לברך ברכה זו, ותנאי זה לא הוזכר בשום מקום מפוסקי ההלכה, נושאי כליו של השולחן ערוך, אולם לפי המקובלים יש לצאת דווקא מחוץ לעיר ולברך ברכה זו במקום שיש ריבוי אילנות (אך לפי שורת ההלכה די באילן אחד) וכנראה שרק במקום שיש ריבוי אילנות מחוץ לעיר משוטטות הנשמות.

ג. האם ניתן לברך ברכה זו בשבת ויו"ט?

הכף החיים כתב שאין לברך ברכה זו בשבת מחמת שתי סיבות:

א. שמא יתלוש מהאילן.

ב. מכיוון שעל ידי ברכה זו מעלה ניצוצות קדושה, יש בזה משום מלאכת 'בורר'.

ורבים תמהו על שתי סיבות אלו שאין להן שום אחיזה וביסוס מבחינה הלכתית, הן לגבי הטעם הראשון שהרי מדוע יש לחוש שיבוא לתלוש, הרי אין כוונתו כלל לאכול, ובכלל בדרך כלל אין פירות על העץ, ולדעת השולחן ערוך לאחר שכבר גדלו הפירות אי אפשר לברך כבר ברכת האילנות, והן לגבי הטעם השני שלא שייך מלאכת בורר בדברים רוחניים ולא ממשיים ומציאותיים, ואפילו אם נאמר שיש כאן משום בורר מדוע שלא נחשיב זאת כבורר אוכל (ניצוצות קדושה) מפסולת שלא על ידי כלי, ולאלתר?

ובספר 'פסקי תשובות' כתב שטעמים אלו אינם הסיבה האמתית מדוע אין לברך ברכה זו בשבת, ואינם נאמרו אלא כדי לשבר את האוזן, והטעם האמיתי הוא שבשבת אין מקום לבירור ועליית הניצוצות.

ואם כן שוב יוצא שלפי ההלכה אין מניעה מלברך ברכה זו בשבת, ואדרבה בשבת שבני האדם פנויים יש הזדמנות נאותה לברך ברוב עם ברכה זו, ולהשלים ל'מאה ברכות', אך לפי המקובלים אין לברך ברכה זו בשבת.

ונמצא שהרוצה לברך ברכה זו ברובד הבסיסי שלה, יכול לברך ברכה זו בשבת, בתוך העיר, ולאו דווקא בחודש ניסן, אולם הרוצה לקיים את העניינים הנשגבים שיש בברכה זו, יש לו לברכה דווקא בחודש ניסן, לא בשבת ויו"ט, מחוץ לעיר במקום ריבוי אילנות, ועיין בכף החיים (סימן רכ"ו) סדר ברכת האילנות, מה לומר לפני הברכה ולאחר הברכה, נתינת צדקה ועוד.וכנראה משום העניינים הנשגבים שיש בברכה זו, קבעה ברכה זו חשיבות לעצמה[ג], יותר משאר ברכות הראייה, ורבים משתדלים לברך ברכה זו כהלכתה.

א - עיין ברעק"א לשו"ע או"ח סימן רכ"ו שהסתפק אם אפשר לברך ברכה זו על אילנות ערלה, ובשו"ת דובב מישרים ח"ג סימן מ"ה כתב שיש לברך גם על אילנות ערלה והביא ראיה ממסכת מעשר שני עיי"ש, ולכא' נח' בגדר הברכה, אם היא משום שמחת הלב כדוגמת ברכת שהחיינו, א"כ י"ל שאי אפשר לברך על עצי ערלה שאין שמחה בראותם, אך אם ברכה זו היא על עצם התחדשות הבריאה גם אם מדובר בעצי ערלה אפשר לברך על הלבלוב החדש, ובחקירה זו יש לתלות האם אפשר לברך על עצי סרק או דווקא אילני מאכל, וכן האם צריך לברך בשעת ראייה ראשונה או שיכול לברך גם בשעת ראייה שנייה, וכן האם אפשר לברך כשהפירות כבר גדלו אך הלבלוב עדיין על העץ, ודו"ק בכל זה.

ב - ושמעתי מהגר"א וייס שליט"א שאע"פ שעיקר ההלכה שחודש ניסן הוא לאו דווקא, מ"מ אם הנידון הוא אם לברך בחודש אדר, לא יברך אלא ימתין לחודש ניסן מהיות טוב (אע"פ שזריזין מקדימים) אך אם הנידון הוא אם לברך בחודש אייר, לא יפסיד ברכה זו ויברך בחודש אייר שכך עיקר ההלכה (וכן הוא בשו"ת יחוה דעת ח"א סימן א') אמנם במדינות הנמצאות בצד הדרומי של כדור הארץ כגון אוסטרליה, דרום אפריקה, ארגנטינה וכדו', ששם הלבלוב הוא בחודש תשרי, אם רואה את הלבלוב בחודש אלול אין לו עניין להמתין לחודש תשרי, שרק בניסן יש שייכות מיוחדת לברכה זו עפ"י המקובלים (וכן לפי ההלכות קטנות) וזה לא שייך בתשרי, אמנם לענ"ד יש להעיר מדברי הזוה"ק (פרשת בלק דף קפ"ד) המובא בפתח הדביר בהאי עניינא, ומבואר שם שימי ניסן ותשרי הם הימים שבהם הרוחות משוטטות בגינות עיי"ש, וא"כ י"ל שבצד השני של כדור הארץ חודש תשרי הוא מקביל לחודש ניסן וא"כ אכן יש עניין להמתין לחודש תשרי ויל"ע (ולפ"ז י"ל שאולי אין כוונת הריטב"א בראש השנה שם לומר שאפשר לברך באדר ואייר, אלא שאפשר לברך בחודש תשרי בצד השני של כדור הארץ, אבל לא משמע כך לפי הפשט)

ג - וגם מרן השולחן ערוך קבע סימן מיוחד לברכה זו, ובו סעיף אחד - סימן רכ"ו.

סיפור לשבת

"מגן על השכונה כולה"

סיפר הגה"צ רבי גמליאל רבינוביץ שליט"א: בשכונתנו 'זכרון משה' פה עיר הקודש ת"ו, התגורר איש יהודי יקר שנפטר בשיבה טובה, ה"ה הרה"ח רבי יעקב שלמה הרשלר זכרונו לברכה. באותה עת שהסתלק ר' יעקב לבית עולמו, היה המרא דאתרא רב השכונה, מרן הגה"צ רבי ישראל יעקב פישר זצוק"ל, ראב"ד העדה החרדית בסוף ימיו, והיה מתהלך בכל מקום עם בקבוק החמצן צמוד עמו מחמת קשיי הנשימה, כנודע.

והנה כשהגיע אליו אותה שמועה מפטירת היהודי הנכבד שנמנה על המתפללים הקבועים בבית מדרשו הגדול 'זיכרון משה', ומתלמידיו המובהקים, ביקש להשתתף בעצמו בהלוויה, ואף לומר בה דברי הספד. הגבאים הנאמנים שחששו מאוד לשלומו של הרב ניסו להניאו מכך, כאשר באותם ימים לא הניחוהו להוציאו כי אם למקרים דחופים ונחוצים. ובפרט פחדו מן הטירחא היתרה כשברצונו לומר שם דברי 'הספד', בעת שכל נאום היה קשה עליו ביותר – אך הוא באחת, חפץ הוא מאוד לצאת בעצמו למצות לוויית המת, וכרב השכונה מוטל עליו גם לישא בה את משא ההספד, כדי ללוות את תלמידו כראוי אל בית עולמו.

בהגיע העת יצא הרב במסירות נפש עם כלי חמצנו בידו, והלך לאיטו צעד אחר צעד יחד עם הפמליא המלווה אותו בחרדת קודש אל הלוויה. תיכף בהגיעו אל המיטה ניכרה בו התרגשות גדולה, הביאו לפניו את הסטנדער, והרב החל להספידו בקול בוכים בדברי התעוררות גדולה.

בתוך דברי קדשו אמר: הנפטר הדגול דנן היה מגן בזכותו על כל שכונתנו כולה! בהיותו גיבור הכובש את יצרו! והאריך בדברים ערבים כדרכו. ההספד שנאמר ברוב התרגשות והתעוררות היה נראה תמוה מעט, כי אמנם הכירוהו כולם כיהודי טוב וישר, אבל לא הבינו על מה ההתרגשות הגדולה שחרד הרב הצדיק לקראתו, וכיצד הוא הגן בזכותו על כל השכונה?

אולם בהיותי אחר כך בימי השבעה במצות ניחום האבלים, שח לי בנו יבדל לחיים מפה לאוזן, שיודע הוא היטב למה התכוון הרב בהספדו. וכך סיפר:

לפרנסתו היה ר' יעקב שלמה ז"ל עובד בבית החולים. בהגיעו אל גיל הפנסיה נאמר לו במשרדי ההנהלה שעדיין צריכים הם מאוד לשירותיו הנאמנים במחלקה אחרת שבבית חולים, ובאם ימשיך במלאכתו עוד כמה שנים ספורות, יכול הוא להכפיל ולשלש את שכרו. שכן מלבד קרן הפנסיה שאף היא תגדל יותר, יקבל עוד 'משכורת' יפה ומרווחת, ובכך יוכל תוך מספר שנים לצבור הון רב. אך מאידך, באם יעזוב עתה, אין לו בתשלומי קרן הפנסיה כי אם סכום קטן יחסית.

ר' יעקב שלמה נטה לקבל את ההצעה, כוחו היה במותניו, ובלא שום קושי יכול היה להמשיך במלאכתו מספר שנים נוספות. אך כשקיבל את פרטי ההצעה עם כל הנתונים כולם, התברר שבאותה מחלקה שבה נצרכו לעבודתו, ייתכן שתתעורר שאלה של איסור 'ייחוד', אלא שהסבירו לו במשרד שבקלות ניתן להמציא לכך פתרון בהלכה, כדי שלא יהא בה שום ספק סרך של איסור.

כשמוע ר' יעקב שלמה שיש כאן שאלה הלכתית, אמר: בדבר הלכה אינני מחליט שום דבר בעצמי, והנני שואל בכל דבר את הרב הפוסק! אינני יכול לתת שום תשובה בדבר בטרם אשאל את רבי ומורי אם אכן הפתרון ההלכתי ישר וטוב!

ניגש אפוא ר' יעקב שלמה אל מורו ורבו המרא דאתרא, הציג את כל הנתונים המדוברים, והגה"צ הרב פישר זצוק"ל פסק את פסקו ואמר: "אכן את השאלה עצמה אודות איסור הייחוד ניתן לפתור בפתרון זה שמציעים לפניך, אבל דע לך שמידי 'הרהור עבירה' יהיה קשה יותר להינצל!"

חזר אפוא ר' יעקב שלמה אל מנהל בית החולים, ואמר: מוותר אני בזאת על כל הממון הרב שהצעתם לי, כל זה איננו שווה לי בשביל חשש הרהור עבירה רחמנא ליצלן! – ועל אתר התפטר מעבודתו, קיבל את הסכום הזעיר שהצטבר בחשבונו, ופרש לגמלאות על התורה ועל העבודה עד סוף ימיו!

כשראהו הגה"צ רבי ישראל יעקב ושמע על החלטתו הגורלית, נתרגש מאוד לנוכח הוויתור הקשה, שכן המדובר היה בסכום עצום, שהיה יכול להשיא בו את נכדיו! – ומאז היה מוקירו ומכבדו מאוד. לפיכך לא ויתר על ההשתתפות בעצמו בלוויה לחלוק לו כבוד אחרון, בהיותו מגן בצדקותו על כל השכונה כולה! ולפי דרכנו למדנו, עד היכן מגיע ערך התגברות על יצר הרע, ועל חשיבות ההרחקה מהרהורי עבירה.

(טיב הקהילה)

שביבים / שאול שיף

זכור לטוב

המהרי"ל (בהל' שבת) הסביר מדוע נוהגים להזכיר אליהו הנביא במוצ"ש. זאת, עפ"י דברי המדרש, כי אליהו הנביא יושב בכל מוצ"ש תחת עץ החיים שבגן עדן, וכותב את זכויותיהם של ישראל שומרי השבת. זו הסיבה לכך שאנו מזכירים לטובה את אליהו הנביא, המזכיר זכויותינו במוצ"ש.

חטא המקטרת

סיפר רבי דוד יונה רוזנבוים שליט"א סיפור פלא שסיפר רבי שלום שבדרון זצ"ל: כאשר עבר על כתבי היד של זקנו, המהרש"ם זצ"ל, מצא פתק כתוב בכתב ידו על חלום פלא שהיה לו בליל שבת קודש, בעת שכיהן כרב בק"ק יאזלאביץ: פעם אחת חלם שהוא עומד בבי"ד של מעלה, וראה איך דנים שם אברך אחד מקהילתו על שחילל שבת במלאכת איסור ונגמר דינו למיתה בידי שמים בשל כך. בשבת בבוקר שקל המהרש"ם בדעתו האם לספר לאותו אברך מה שחלם בלילה, וגמר בדעתו שיעשה סימן: אם ייגש אליו האברך אחר התפילה לשוחח עמו בדברי תורה - יספר לו מה שחלם בלילה, ואם לא ייגש - לא יספר לו כלום. לאחר התפילה עזבו רוב המתפללים את ביהכ"נ, והמהרש"ם נשאר ללמוד 'אור החיים' על הפרשה. לפתע ניגש אליו אותו אברך, וברכו בברכת 'גוט שבת'. א"ל המהרש"ם שימתין לו מעט, כי רוצה הוא לשוחח עמו בעניין מסויים. מיד פרץ האברך בבכי, והחל לספר את שאירע עמו בכניסת השבת: הוא ישב ולמד ביום שישי כשמקטרתו בידו, לא שת לבו לכך ששקעה החמה והתקדש היום, ושאף בפיו מהמקטרת בעודו ממשיך לעיין בתלמודו. לפתע הבחין כי התקדש היום, ונבהל מאוד על שנכשל בחילול שבת, ובא אל הרב לבקש דרך תשובה וכפרה על מעשיו. סיפר לו המהרש"ם על החלום, והאברך פרץ בבכי מר. הרב הרגיע אותו וערך לו פדיון נפש ותיקון תשובה המבואר בפוסקים למי שנכשל בעוון זה, ואכן האברך נשאר בחיים ולא אירע לו מכשול.

מעלת ימי ניסן

מעלת ר"ח ניסן וימי החודש גבוהים מאוד, וכך מתבטא רבי לוי יצחק מבארדיטשוב ('קדושת לוי' פר' בא) 'בר"ח ניסן מתחדש שפע לכל השנה'. בר"ח ניסן אפשר לפעול, שהתחדשות השפע יהיה כרצון בנ"י, וזה 'החודש הזה לכם' - התחדשות זו תהיה לכם כרצונכם, כי בר"ח ניסן מתחדש השפע על כל השנה ובכל העולמות'. ביום זה נפתחים שערי אורה של התחדשות, שיהיו כל דברי התורה חדשים תמיד לכל הרוצה להתעלות בהתחדשות עבודת ה', עם חיות חדשה ומחודשת.

חסין אש

סיפר רבי אברהם משה קצנלבוגן שליט"א, האחראי על העירוב בירושלים ופרבריה: 'לאחר השריפה הגדולה שהתרחשה בשנת תשנ"ג ביערות הרי ירושלים, כשאלפי עצים נשרפו בפרוזדור ירושלים בואכה מושב 'שורש', הזעיקו אותנו בדחיפות ממושב שורש בכדי לבוא ולסדר את העירוב מחדש לאחר השריפה'. 'באנו לשם. בתחילה חשבתי שאברכים בני תורה, או לכל הפחות קבוצת אנשים דתיים ומסורתיים גרים שם באזור, ולכן כל כך חשוב להם שהעירוב יהיה מסודר כהלכתו. אך להפתעתי הרבה, לא מצאתי במקום אנשים הקשורים לדת. מה, אם כן, גרם לדחיפותם לעירוב בתחומם?! התברר, להפתעת כל התושבים, דבר מדהים: כל המקומות שהיו מוקפים בעירוב בתוך המושב - לא נפגעו בשריפה הגדולה ולא ניזוקו מהאש העצומה שאכלה בתים שלמים כקש! תושבי המקום ראו בחוש כ'סגולה' וכ'שמירה' מבחינתם, את קיום העירוב כדת וכדין ביישובם, כדבר ששמר והגן על היישוב מהאש, ועל כן הזעיקו אותנו בדחיפות. בעודי במקום, פגשתי שם יהודי חילוני בעל נגריה בתחום המושב, והלה סיפר לי בהתרגשות רבה את הנס הפרטי שלו: עמדתי במרחק כמה קילומטרים, וראיתי את האש המתקדמת במהירות לתחומי המושב. את כל אשר פגשה האש בדרכה - כילתה בזעמה. לא היה לי ספק שכל רכושי בנגריה היה למאכולת אש ולא יישאר דבר לפליטה. כל החברים והשכנים שסובבו אותי, לא יכלו לעזור לי במאומה, ולא נותרו בפיהם אלא דברי ניחומים. לאחר כמה שעות, כשכבר כובתה האש, רצתי למקום לראות מה נשאר מהנגרייה שלי, ושם ראיתי מחזה פלאים שלא ראיתי מימיי: כאילו עמוד מגן עמד ליד עמודי העירוב, ולא נתן לאש להיכנס לתחום העירוב! האש התפזרה לצדדים, ולכל רכושי הנמצא בתחומי העירוב לא נגרם כל נזק!'. בשמעי זאת אמרתי להם: עירוב מהודר יש לכם! 'גדר המערכת' היא העירוב המהודר שיצרתם. בנוסף לכך, ישנה בדיקה ביטחונית כמה פעמים ביום, לוודא שהגדר תקינה וסגורה. הנה, קיבלתם תקציב לשיפוץ ואחזקת העירוב... נו, תפתחו במקום נקודת אחיזה לתורה, תורה מגינה ומצילה!

(ליקוטי שמואל)

"ואנו איננו נוהגים"

פעם נזדמן הרה"ק בעל התניא זיע"א לעשות את חג הפסח בכפר קטן סמוך לווילנה, אותו אזור היה מהמבצרים של המתנגדים לחסידות ורק מתי מעט חסידים התגוררו שם. גם בני אותו הכפר היו נמנים על חוגי המתנגדים. אמרו כי נס נעשה לו לבעל התניא בכך שלא זיהו אותו, שהיו יכולים המתנגדים בזעמם להפליא בו את מכותיהם כפי שכבר היו מקרים. מתי מספר החסידים שהתגוררו בכפר התאספו בחשאי להתבשם מזיוו ותורתו ביום חג החירות הזה. בלילה הראשון של החג התאספו כל בני הכפר לתפילת מעריב בבית הכנסת היחיד שהיה בכפר. התפילה נאמרה כמנהג

אשכנז ומשום כך המתפללים לא אמרו הלל לאחר שמונה עשרה של תפילת ערבית. הרבי וקומץ החסידים חפצו בכל זאת להתפלל כמנהג החסידים ולומר גם הלל, המתינו אפוא לרגע שכל המתפללים עזבו את בית הכנסת והלכו לביתם לערוך את הסדר, ואז התחילו באמירת הלל כמנהגם. פייבל שמש בית הכנסת כבר התכונן לנעול את שערי המקום, כשלפתע גילה את המניין החסידי עומד בחדר צדדי ואומר הלל בהתלהבות רבה. השמש שלא היה טיפש, הבין מיד במה מדובר, והרים קול זעקה, חיש קל אץ לביתו של המרא דאתרא וסיפר לו בסערת רוח על המניין החסידי שנתפס בבית הכנסת. המרא דאתרא עזב את כל ההכנות של ליל הסדר ורץ לבית הכנסת. כשראה את המניין החסידי החל לצעוק כנגד המתפללים בעודו מכה באגרופו בכוח על בימת בית הכנסת, מנין לכם החוצפה לומר הלל כאשר הרמ"א מתייחס במפורש לפסק דינו של הבית יוסף, ומדגיש שאנו איננו נוהגים. החסידים המעטים בני הכפר חשו לא נעים מול פניו של הרב והם הביטו בחשש מה לעברו של בעל התניא. זה עמד על מקומו ופניו מפיקות שמחה של חג. חיוך קל עלה על שפתיו של הרבי והוא השיב בניחותא: "האם כבוד תורתו היה נוכח בשעה שהרמ"א כתב את הערתו "ואנו איננו נוהגים". ומנין לכם שהרמ"א הכה באגרופו על השולחן בשעה שכתב מילים אלו? שמא כתב זאת בנחת כשהכוונה היא לומר, שאנו לדאבוננו איננו נוהגים במנהג נאה זה." בבת אחת פג כעסו של הרב והוא עזב את בית הכנסת, בהותירו אחריו את המניין החסידי בעיצומו של הלל חסידי נלהב.

■ המלחמה הנכונה לשמירת שבת

סיפר הרה"ג, רבי יצחק זילברשטיין שליט"א:

פעם הלכתי בשבת-קודש יחד עם סב-המשפחה שלנו, רבי אריה לוין זצ"ל, ולפתע נכנס ר' אריה לאחד מבתי הקפה הגדולים במרכז העיר, שהחל באותה תקופה לפתוח את שעריו בשבת, תוך גרימת חילולי שבת גדולים. ר' אריה נכנס לבית הקפה, עם השטריימל שלו, התיישב ליד אחד השולחנות, ולא עשה מאומה. יושב ר' אריה ויושב, ויושב. אינו משוחח עם אף אחד, לא מניד ראשו ואינו קורא לאיש. רק יושב ודומם. כך במשך דקות ארוכות.

והנה פלאי פלאים, בעל הבית שהכיר את הצדיק, הבין את הרמז. ולא עבר זמן רב עד שניגש אל ר' אריה והבטיח לו שמעתה ואילך הוא ישמור על השבת ולא יפתח את העסק.

הישג זה הוא תוצאה ישירה של אהבת השי"ת ואהבת ישראל, שפיעמה בליבו של ר' אריה, חמיו של מרן הגרי"ש אלישיב, שמסר כידוע את נפשו על קירוב אחינו בני ישראל לתורה ולמצוות.

"המזוזה תהיה עֵדה שאני הזהרתי אותך"

ואם הזכרנו את זכותם של אלה המונעים מיהודים לעבוד בשבת, מן הראוי לספר מה שאירע לנו פעם בחולון. בערב שבת אחד בין השמשות, יצא יהודי בשם הרב סלובטיצקי לפקח על סגירת החנויות, והגיע לחנות אחת שהיתה פתוחה, ולקוחות רבים גדשו את מבואותיה. הרב סלובטיצקי ניגש אל בעל החנות וניסה לשכנעו שינעל את חנותו, אך זה סירב בעקשנות. בשלב מסוים ניגש הרב סלובטיצקי אל המזוזה שהיתה בפתח החנות, ואמר בקול רם לעיני כל הנוכחים: "אני פונה אלייך המזוזה, כדי שתהיי עֵדה לאחר מאה ועשרים שנותיי, שקיימתי את מצוות התוכחה שלי, וניסיתי בכל כוחי לשכנע את בעל-הבית שיסגור את החנות, ואַתְּ גם תמשיכי להעיד לפני ריבון העולמים שהוא, החנווני, לא סגר את החנות"... המחאה נעשתה בתקיפות רבה, ומיד לאחר מכן יצא מהחנות. ומה היה הסוף? - מיד בתום דבריו של הרב סלובטיצקי הפך המוכר את עורו וציווה על כל הלקוחות שהיו בחנות לעזוב את המקום וסגר את החנות.

ללמדך שלעולם אסור להתייאש מנשמה של יהודי, שנחצבה ממרומים, ותשוקתה לקיים את רצון בוראה.

היהודי רשם בצ'ק 'אֶלֶף' במקום 'שמונה-מאות'

הנה מעשה נוסף שהגיע לאוזנינו, והקשור למלאכת כותב.

המדובר היה בחולה יהודי שהזמין בשבת רופא גוי שיטפל בו, והרופא דרש כתשלום 800 שקלים. ליהודי לא היה מזומן והוא נאלץ לשלם בצ'ק. עכשיו תשמעו כיצד קידש יהודי זה את שמו יתברך: הוא הוציא צ'ק ורשם עליו לא שמונה מאות ש"ח, אלא אלף ש"ח!!! הרופא התפלא מאוד, ושאל: "מדוע רשמת סכום הגדול במאתיים שקלים ממה שאמרתי לך?" והיהודי השיב: "בתורת ישראל אנחנו מְצֻוִּים על מלאכת כתיבה בשבת-קודש, וכל שתי אותיות שכותבים היא מלאכה בפני עצמה, לכן כתבתי 'אלף', מפני שמילה זו היא בת 3 אותיות בלבד, לעומת 'שמונה מאות', שיש בה 9 אותיות, ורציתי להקל במלאכת-שבת"... הדברים שהפליאו במאוד את הרופא-הגוי, התפרסמו אף הם ברבים, וגרמו לקידוש שם שמים גדול, כשאומות העולם ראו שיהודי מוכן לשלם יותר כסף, ולהקל על עצמו את המלאכה בשבת.

קידוש השם - לא על חשבון-אחרים

ומדי דַּבְּרֵנוּ על קידוש השם, במי שכתב צ'ק על סכום גבוה יותר, כדי לא לעבור על מלאכת כותב, צריך להדגיש שאי-אפשר לקדש את השם על חשבון אנשים אחרים... לְמה כוונתנו?

מרן רבי יוסף חיים זוננפלד זצ"ל, הלך פעם ברחוב בירושלים ומצא נפוליאון זהב שנפל מגוי. המדובר היה במטבע יקרה, שניתן היה לרכוש בה מוצרי מזון רבים. והנה, ידוע שמצד ההלכה אין חיוב להכריז על אבידת עכו"ם, אבל ראוי לעשות זאת מטעם קידוש ה'. כיון שהימים היו ימי מלחמת העולם הראשונה, והרעב שרר בכל פינה, סבר רבנו שבמקרה הנוכחי לא צריך להכריז על אבידה זו מפני מצוקת-הרעב! אחד מקנאי ירושלים, שראה שמרן הגרי"ח אינו מתכוון להכריז על האבידה ולהשיבה לבעליה הגוי, החליט 'לגלות' לו את הדין הנ"ל, ושאל אותו מדוע הוא אינו משיב את האבידה, הרי ייצא מכך קידוש השם. הגרי"ח לא השיב לקנאי הלא-חכם, אבל הוא לא הבין את הרמז ושאל שנית...

אמר לו הגרי"ח: "אני מוכן לעשות איתך עסק; קח את הנפוליאון הזה בהלוואה, ותקיים אתה את מצוות קידוש ה', ותחזיר לי מטבע אחרת"... דהיינו, אם גאון-ישראל זה, רבה של ירושלים, שהשיב על שאלות קשות שהורצו אליו מכל רחבי תבל, סבר שבמקרה דנן אין קידוש ה', לא צריך להיות חכם יותר גדול, ולבקש לקיים את המצוה, בוודאי לא כשהיא באה על חשבון העניים, שהגרי"ח רצה לפרנס במטבע זו...

(מתוך הספר 'שבת בשמחה' בעריכת הרב משה מיכל צורן)

באותה מידה שהאדם מתקרב לה', כן ה' מקרב את האדם אליו

/ הרב שמעון ממן שליט"א

"אדם כי יקריב מכם" מבאר רבינו אור החיים הקדוש ע"ד הרמז, שראה השי"ת צורך להבהיר לבני ישראל, כי סיבת הדבר שקירב את משה רבינו אליו, אינו אלא מפני שמשה הכין את עצמו לדיבוק בשכינה. וללמד את בני ישראל, שלא נזכה לקירבה ולחיבת מאת השי"ת, אלא ע"י ההקרבה והמאמץ מצדנו, להתקדש בלימוד התורה ושמירת המצוות. וכן מצינו שלא היה ה' מדבר עם משה רבינו, אלא בשביל עם ישראל.

עוד בא הכתוב לרמוז לאנשי חיל מבני ישראל, להשתדל לקרב את לבות בני ישראל לעבודת ה'. ולזה יקרא קרבן לה', כי ע"י חטא האדם יפרד הדביקות של עם ישראל בה'. וה' יקפיד על דבר ריחוק בניו ממנו, ויתאוה לקרב אותם אליו. וצוה את ישראל להוכיח ולקרב את כל מי שנתרחק, וחלילה יענישׁ את מי שיעלים עיניו מן המתרחקים. ולזה הפליג ה' בשכר המזכה את הרבים, אשר אין חטא בא על ידו. ויתבאר הכתוב "אדם" ל' חשיבות כלומר חשובי העם, אשר בכחם לקרב את המתרחקים מה', והיינו "מכם" מן הפחותים שבכם. ולכן אמר הכתוב "קרבן לה', כי ע"י הקרבן הוא מתקרב לה' ולתורתו.

מצות תימן

/ ד"ר אהרן גימאני

הנוסע הרב יעקב ספיר שהה בתימן בשנת תרי"ט (1859). הרב ספיר כתב בספרו "אבן ספיר" שבשהותו בפסח בצנעא הוא שאל את הרב יחיא קארה על כשרותן של מצות תימן. הנה הדו-שיח ביניהם בעניין זה: שאלתיו על המצות ועל הסדר. אל תשית לבך (אמר לי), אכול אתנו מצה חמה הנאפית בכל יום כמנהג אבותינו. אל תדאג על הכשרות, אם אינם יבשות וישנות שלשים יום קודם הפסח? כבר קדמוך חכמים מירושלם וראו כי נשינו זריזות הנה ומהירות מאד בכשרות המצות. יום יום נאכל מצה חמה ונקיה ואין עונג יו"ט אלא בפת חמה. שאלתי 'הנכון לסמוך על נשים במילתא דאית בי'(ה) טרחא יתירתא (בדבר שיש בו טורח הרבה) ובאיסור חמץ במשהו? ושמרתם את המצות כתיב'. 'הנח לנו ולמנהג אבותינו, גם אנחנו מהדרין ומדקדקין ושומרין את המצות ואל תצדק הרבה'. ונתן לי שלשה מצות רכות ונקיות אשר עשה בביתו להסדר, ואמר לי: 'אלה מצה שמורה מתבואה ישנה ותוכל לברך עליהם על אכילת מצה. כי בשנה הזאת רוב המצות אינם שמורים משעת קצירה (כי הרעב חזק בארץ ולקחו מאשר מצאו), ואצלינו הלכה פסוקה שאין לברך על אכילת מצה על מצה שאינה משומרת' (אשר היה בעיני כתורה חדשה). ויען ידעתי את האיש מאז כי ידיו רב לו בתורה ביראה ובחכמה נתתי אימון לדבריו ואמרתי טוב, יום טוב נדבר. קבלתי המצות והלכתי. הרב ספיר ציין במקום אחר בספרו את המנהג בתימן לברך על אכילת מצה אך ורק על מצה משומרת משעת קצירה, וכתב שהוא ראה דיון בעניין זה בהרחבה בספרו של הרב יחיא צאלח, שמנהג יהודי תימן הוא כדעת הרמב"ם. בליל הסדר התארח הרב ספיר בביתו של יוסף תירי (בשם המשפחה יש כנראה טעות סופר, וצריך לכתוב טַיֶרִי). הוא התפעל מנוסח ההגדה ומאופן קריאתה ומן הקשר האישי שלו עם בני המשפחה המארחת. על נוסח הקידוש העיר: "בנוסח הקידוש יש להם פיוט ארוך נחמד, וכל רואיהו יעיד כי נוסח קדמון הוא ומליצת אנשי כנה"ג (כנסת הגדולה) על לשונו". בעניין זה כוונתו לפיוט הפותח במילים "תרומה הבדילנו מכל עם", המצוי גם בסידורו של רס"ג. ועל המצות כתב: "גם המצה ערבה לי חם רך ונקי וכן בכל ימי החג".

בסוד שיח

כשם שפרצופיהם שונים
כך דעותיהם שונות

עריכה גרפית - גיל ויין

נשמח לקבל תגובות והערות מהקוראים
בדוא"ל: besod@013net.net